

Kalandozások a helyesírás világában / XX.

[2014. június]

Kalandozások a helyesírás világában – ez lesz művünk címének egy része azért, mert kezünkbe vesszük a Magyar Tudományos Akadémia kiadványát, A magyar helyesírás szabályait (2006), s pontról pontra haladunk, ha egy dőlt betűs példaszót találunk, azt rögtön felírjuk magunknak egy külön papírra, s ha elég dőlt betűs példaszó gyűlt össze, akkor ezeknek a példaszavaknak a műbe illesztésével írunk egy novellát vagy valamit.

A huszadik részben, ebben a részben a szabályzat 125. c – 131. b pontjaiban szereplő szavaiból írunk alkotást, nem biztos, hogy minden szót beleteszünk, de igyekszünk.

Művünk célja kettős, bebizonyítjuk, hogy tudunk helyesen írni, másrészt a helyesírásra szeretnénk nevelni az embereket.

JÓZSEF ATTILA SZÉKESFEHÉRVÁRON

Pár hete írtam a székesfehérvári lakótelepek közül ötről vagy hatról, nem emlékszem, közben mélyhűtött söröcskét iszogattam, erre emlékszem, s arra is emlékszem, megesküdtem volna, egy év is eltelik, míg majd újra Székesfehérvár jó papírra vetendőként. De úgy látom, Székesfehérvár idő előtt jő. Írhattam volna egyik testvérvárosunkról is (azért a miénk a testvérváros, mert Székesfehérvár, tagadom, nem tagadom, egy részben az enyém is, itt születtem, itt szomorkodom most is), de József Attila Magyarországon kívül csak Franciaországban járt, a semmiről nem tudok írni. Párizs nem testvérvárosunk. S József Attila nevét most kötelező a címben elhelyezni. Így: József Attila x helyen. S az x most Székesfehérvárt jelenti, én rajongok a megdöbentő, nem mindennapi címekért, magam elé képzelek egy hatvanéves bácsit, aki háromszor is megnézi: József Attila Székesfehérváron. Nem hiszi, azért nézi háromszor.

Milyen boldogság szórakoztatni, ugye írók, ugye költők, ugye mindenki?

Megdöbentő, hogy József Attila Székesfehérváron, mert a legszékesfehérváribb székesfehérvári se hitte, hogy a nagy József Attila járt itt, se nem hitte, se nem tudta. Megdöbentő emiatt a cím.

A semmiről nem tudok írni mindig.

Járt József Attila Székesfehérváron? Ha nem járt, akkor mégis a semmiről írok.

Járt, igaz, hófehér motorcsónakot nem adtak neki, menjen egy kört a mai Szabadművelődés Háza melletti tavon, de ha Párizs szívesen látta, Székesfehérvárt se csukták be József Attila orra előtt.

Máshol nem járt, csak Franciaországban, úgy emlékszem.

A közhírre tétel elmaradt, akkor, mikor jött, egyetlen újság se tudósított róla, hogy érkezik Attila, a pestiekért nemigen lelkesedtek városunk lakói se. Városunk lakói se, meg környékünk lakói se. (Városunk, mondom, itt születtem, itt élek, ha majd másutt élek, más nevezek városunknak. Szomorkodjanak, akiknek a feladatuk mindenhez megjegyzést fűzni.)

Tegnap sétám során a bokor mögött láttam egy idős férfit.

Esterházy Péter volt ő, a népszerű író, ekkor tehát legalább két író búslakodott Fejér megye székhelyén, Esterházy Péter s én.

Esterházy Péter rendszerint naponta beszél telefonon aktuális szerelmemmel, megtudakolja ekkor Esterházy Péter, miről írok, miről írtam egy hete, miről fogok írni egy hét múlva.

Bennfentes.

Esterházy Péter két órával ezelőtt egy óriási tálat vett maga elé, húsz darab barátfüle a tálon, két órával ezelőtt megette az első barátfülét, épp abban a pillanatban, mikor én leírtam a nagy ká-t, a Kalandozások a helyesírás világában / XX. nagy ká-ját.

Esterházy Péter mindent tud, emiatt tud mindenről írni.

Tegnap egy bokor mögött láttam Esterházy Pétert.

Tegnap egy bokor mögött láttam Esterházy Pétert, s az iskola kapuja megcsikordult.

Nyikordult, írtam először, de a csikordul szokottabb.

Tegnap egy bokor mögött láttam Esterházy Pétert, s az iskola kapuja megcsikordult, és a tápanyagszegény föld köhintett, már-már szólt, rimánkodott, szerves trágyára áhítozik.

De a világ gondját nem veszem a nyakamba, a tápanyagszegény föld kétségbeesett jajszavát se vettem a nyakamba, csak Esterházy Péternek integettem tíz-tizenöt méterről, hátha mondana valamit nekem.

Esterházy Péter hosszan tartó gondolkodás után (általában sokáig gondolkozik, főképp a legkülönbélebb emberi viszonyain),

Esterházy Péter hosszan tartó gondolkodás után lassan, mint egy álmos folyó vize, odaballagott hozzám.

– Csak három mondat – üdvözöltem e három szóval a közeledő író.

– Igen, körülbelül három mondatot mondok neked. Jól ismersz. De ténél nem többet. Búcsúzással együtt se. Írtál pár éve egy novellát, melyben én is szerepelek, szerepelek benne az idők végezetéig, el ne felejtse, hogy a mostani, a József Attila Székesfehérváron, annak a novelládnak a párja.

– Nem, nem a párja.

Esterházy Péter meglepődött, hogy ellentmondtam neki. Ám például a park virágágyai a gyönyörű rózsákkal s árvácskákkal ügyet se vetettek ránk.

Pedig szentül hittük, fontosak vagyunk, fontos a beszélgetésünk még a rózsáknak is.

Esterházy Péter velem nem szeret vitatkozni.

Mérgesen rám nézett Esterházy Péter, miután azt mondtam neki, nem értek egyet vele, s azt mondta, de a párja, az Esterházy Péter-es műpárja a József Attila Székesfehérváronnak, s hogy a párja, azt mindenképpen említsem meg a József Attila Székesfehérváronban, s ezt követően szinte elfutott mellőlem.

Jó, ő azt mondta, a párja, de egyáltalán és teljesen és valójában nem a párja. Mostantól szándékosan úgy írom, erős villanyvilágítás mellett se lehessen párhuzamot felfedezni.

Erős villanyvilágítás – ezt a stílusatlanságot az írógép billentyűi úgyse fogják leírni. Bár annyian hagyják, hadd írjon a tolluk bármit, énnekem se kell szigorúan vizsgálni a sorokat. Főképp a saját soraimat nem.

Csak ne hívtam volna rá fel a figyelmet. Talán a gyorsan olvasóknak nem is kaparta volna a szívét.

Az írógép billentyűi leírják holnapután az erős villanyvilágítást, öten-hatan piszkálgatták már e legféltebb kincsemet, az írógépemet,

teljesen érzéketlen szegény, azzá tették.

Egy novella, melyben időnként megjelenik Esterházy Péter – erre gondolt Esterházy Péter, ezzel állította párhuzamba a József Attila Székesfehérváron.

József Attila a régmúlt költője, több mint száz éve született, a száz évvel ezelőtti földalatti nem hasonlítható a maihoz. Más ruhában utaznak az emberek, mást esznek, nem párja egyik a másiknak.

Szélvédett vitatkozás: az ellenfél nincs jelen. Nem hallok a szembenálló kétségbeesett érveit, csak én sorolom a sajátoméit.

Sajátoméit – de szép szó, tán igaz se, most még átírhatom, gyanúsán kilóg a mondatból.

Esterházy Péterrel erről beszéltem volna, nyelvtanról, szívesebben, nem holmi párokról.

Sajátoméit – értelmes-e ez így, ha értelmes, ha nem, többet nem írom le.

Erős villanyvilágítás – ez a művem a kibicsaklásokról, a gyanús kifejezésekről lesz híres, de ha a nyomda szedőterme felrobban az erős villanyvilágítás szókapcsolat miatt, akkor se veszem ki, akkor se teszek be mást.

Megszerettem a világ népeivel azt, hogy erős villanyvilágítás, fizetek az amerikai elnöknek, az egyesült államokbelinek, többször mondja el angolul, s fizetek néhány szépségkirálynőnek is, többször mondják el.

S magam is, ha nem felejttem el, érveket sorolok itt, most, ebben, húsz-huszonöt soronként, érveket sorolok az erős villanyvilágítás mellett.

Érveket sorolok, ha nem felejttem el.

Érveket sorolok, ha nem felejttem el, s ha találok érveket.

De most már nagyon sokat írtam Esterházy Péterről, sokat az erős villanyvilágításról, holott nem Esterházy Péter a címem, holott nem Erős villanyvilágítás a címem.

Hanem más.

Ettől kezdve Esterházy Péter és a lakóház pincéje barátságot kötnek, a gondolataimban biztosan, Esterházy Pétert kiiktatom a társadalomból, ne zavarjon, ne legyen jelen.

Éljen József Attila!

Éljen József Attila Székesfehérváron!

Székesfehérvár József Attila korában előítélet-mentes város, de ha nem előítélet-mentes, József Attila akkor is szorongás nélkül léphetett le a vonatról itt, szülővárosomban. Majdani szülővárosomban.

József Attila szorongás nélkül lépett le a vonatról Székesfehérváron?

Hányszor járt József Attila Székesfehérváron?

Hány kérdést megfogalmazok, büszkeség tölt el emiatt, mennyi kérdés, s valamennyi kérdésben ott rejtezik Székesfehérvár, ott rejtezik József Attila neve.

József Attila szorongás nélkül lépett le a vonatról Székesfehérváron?

Jaj, de kegyetlen kérdés ez.

József Attila mindig szorongott, vonat közelében sem mérséklődött, de fokozódott ez a lelki baj.

Válaszra váró József Attila-i kérdések. Ma az adóbevallás-köteles tevékenység vet fel ennyi kérdést.

Am az elsőre megadtam a magam válaszát, a közeljövő nagy tetteinek nevezem a második válasz (melynek kérdése, hányszor járt Székesfehérváron József Attila) kigondolását, világba üvöltését.

Közeljövő = 2–3 soron belül.

Kérdés tehát: Hányszor járt Székesfehérváron József Attila?

Válasz tehát: Mit tudom én.

Naaaaa!!!

Ezt a választ nem engedem meg magamnak, a világ nyolcvanöt százaléka a túlérzékenység miatt eszik fűvet ebédre, én pedig odavágom: mit tudom én. A nyolcvanöt százaléknak is odavágom, meg a tizenöt százaléknak is odavágom.

Pellengérré állítás.

– Ez az író – mutatok jobb kezem mutatóujjával magamra – vétett.

– Választhat a vétkes – folytatom –, hogy vagy tisztességes mondatot ír a mit tudom én helyett, ha marad a mit tudom én, akkor büntetésből ez az író soha nem lesz nyugdíjogosult, megemlegeti még a mit tudom ént.

Csend.

A gépkocsi alváza száz méterre, ha kattant volna, mindenki hallotta volna.

Akkora volt a csend mondatom után.

De a gépkocsi alváza nem kattant.

Általút.

Illetve nem általút, mert az általútnál három irányba mehetünk tovább, a saját magam fabrikálta jelenetben csak két lehetőség közül választhattam.

Vagy visszavonom a mit tudom ént, vagy munkaképes korom után nincs állam szavatolta jövedelem, nyugdíj.

Jaj, József Attila, inkább ökölvívás, mint irodalom, minden szó ellenfél, minden szó a gyilkosom, földrengés, gépkocsifényszóró mellett körmölközök nagyítóval, nehogy hibát vétsek.

Hányszor járt Székesfehérváron József Attila?

A válasz nem a mit tudom én. Könnybe lábadt szemmel horgasztom le a fejemet, öregkoromra gondolok, arra, hogy hozzák mégis a nyugdíjat nekem is.

Hozzák, mert a válasz nem a mit tudom én.

(Holnaputáni tevékenységemmel vajon keresek-e annyit, mint a maival? Mert a maival, azzal, hogy kijelentettem, visszavonom a mit tudom ént, kimondhatatlanul sok pénz vándorolt hozzám. Hetvenévesen disznóhús lesz az ebédem! Ó, gazdagság, egy apró tettért cserébe.)

Mosolygok a szembejövő emberekre, gazdagság, pénz, városom atombombamentes, a tengeralattjáró-támaszpont messze létesült tőlünk, nem ok nélkül mosolygok a szembejövő emberekre.

Mosolygok a szembejövő emberekre.

De csak addig, míg az iskolaorvos nem figyelmeztet, válaszra vár a mondat (hányszor járt Székesfehérváron József Attila?).

Holnap délelőtti teendőm: gondolkodom, hányszor járt Székesfehérváron József Attila.

S nem vágom oda: mit tudom én.

Bram, bram, bram.

(Az előbbi sor időmúlást érzékeltet.)

Másnap délelőtti napsugár süt az ablaküveg háromnegyedére. Ám ez elég, hogy fejtörésre serkentsen, mert az ablaküveg a szobám ablaküvege, szembenézek a feladattal, hányszor járt Székesfehérváron József Attila.

A gyorsan ölő mérge kegyetlensége hasonlatos a következő mondatom kegyetlenségéhez.

Egyszer biztosan járt József Attila Székesfehérváron, 1937-ben, amikor vonattal átutazott, a végcél Balatonszárszó volt.

Igen, itt az istennilya belecsaphat a házamba, a rögtönbíráskodás kötelei rajzolhat a nyakam köré, elvihet a sátán, mert ennél kegyetlenebbet még soha senki nem írt, s ahogy végigtekintek munkatársaimon, 2505-ig a helyem megingathatatlan lesz a pokol mélységeiben.

1937-ben járt József Attila Székesfehérváron.

Megállt-e József Attila vonata Székesfehérváron?

Lényegbevágó kérdés.

Ha Szárszón megállt, Székesfehérváron is megállt.

József Attila vonata két-három vagy öt percet Székesfehérváron állt 1937-ben, akkor se tűnt végeláthatatlannak a pályaudvar vágányainak sora, legfeljebb hét, mint ma, de inkább öt vagy hat.

Oh, József Attila Székesfehérváron!

Ül a vonaton, sok az üres hely, költőnk cinóbervörös emlékkönyvbe ír bárgyúságot.

Nem tudom, nem tudok semmit, csak a legvalószínűbbeket mesélem el.

Attila egyedül utazik, úgy egyedül, hogy nem ismerőssel.

Külföldre utaztakor, legutoljára, azt hitte, visszafordul, rémképek, de most Szárszó közel, s nem szel át országokat, csak megyéket.

Attila a vonaton ír, emlékkönyv a kezei között, alig valaki a kocsiiban, négyen-öten, s felismeri a költőt egy vagy kettő. A háttérben mozgó kalauz szó szerint tudja Attila két költeményét, de azt nem veszi észre kalauzunk, az egyik utas a Tiszta szívvel alkotója.

A zajos vonat Székesfehérváron áll pár percet, ezt már senki nem jegyezte fel, mennyit, ötöt, mondom, kijelentem, ötöt, a Zajos vonat Székesfehérváron öt percig csendes.

Attila az emlékkönyvbe írt, de most figyelheti, miről beszélnek az idegenek.

Nem róla, nem a költészetéről.

Többek között a politikáról, bolondokháza ez a Magyarország, senki nem tudja, hány ember kínlódik munka nélkül a nyomorban.

Öt perc Székesfehérváron. Az emberek beszélnek, Attila hallgat.

1937 – dohányzik Attila a vonaton, el nem lopható hamutálca a büfében, a Velencei-tónál a büfében álmodozott Attila, s fújta a füstjét.

– Mikor érünk már Szárszóra? Azt szeretem, ha robogunk, nem, ha várakozunk az állomáson. Tényleg, hol lehetünk? – József Attila

1937-es gondolataiból idéztünk, gondolatok a vonatban, a székesfehérvári pályaudvaron.

– Tényleg, hol lehetünk? – kérdezi József Attila.

Előre-hátra dől, néz ki az ablakon, egy kiírás, egy állomásnév, ez hiányzik.

– Székesfehérváron vagyunk – szólítja meg a hollófekete kalauz a nézelődő költőt.

– Ah, köszönöm – válaszol József Attila 1937-ben, nem sokkal halála előtt. 1938-ban már nem él. Nem sokkal halála előtt megköszöni a költő a kalauz segítségét.

Attila becsukja az emlékkönyvet, melybe írt néhány sor elmés tündökletet, melyeket az imént bárgyúságnak mondtam, gyomorpanaszaim miatt, hátradől a vonatban Attila, behunyja szemét, pihen. Gondolataiban csigalépcső, s egy rövidke vers, Rigófészek a címe.

Pihend ki magad, Attila!

Öt perc Székesfehérváron. Milyen hosszú idő, mennyi mindent elmondtam, s a vonat még mindig ácsorog, várja a füttyöt.

Attila látta-e a székesfehérvári bíróság épületét?

Másképp: szállt-e le Attila a vonatról Székesfehérváron? 1937 után már nem látta József Attilát a város, Székesfehérvár.

1937 után 1938 jön.

Jaj, te kérlelhetetlen halál!

Én lehetségesnek tartom, hogy 1937-ben József Attila nem először járt Székesfehérváron.

Ha élt volna ötvenegy évet. Ha ötvenkét évesen hal meg, akkor 1957-ben temették volna, s szemtanúja lett volna a forradalomnak.

S írt volna verseket is 1956-ban.

1937-ben a vonaton József Attila álmodozik s gondolkodik, mi gondja? Én meg egész héten utánfutóért rohagáltam, a bérbeadás megfizethetetlen, helyesebben a bérbevétel, az ismerősök meg eldugnak mindent előlem, nem segít senki az elesetten, csak ha fizetek. A legjobb barát is pénzt kér, vagy letagadja, nincs utánfutója.

Csoda-e, hogy Attiláról sem jut eszembe szép, fennszóval hirdetném, 1931 szeptemberében sétált József Attila Székesfehérvár belvárosában, viccelődött egy galambősz bácsival közel a templomhoz, délután.

De én csak a pályaudvaron álló vonatba tudom beleültetni József Attilát, ne sározd össze a nadrágodat – ezt hallja a vonatban a becsukott szemű Attila a szomszédból, egy anya szájából.

Ne lepjük meg József Attilát?

Azzal, hogy gondoltatunk véle egy nagyot, s míg áll a vonat, gyorsan felöltöztetjük és leszállítjuk. Önszántából szállna le, de a mi novellánk szereplője, mégis a mi elhatározásunkra cselekedne.

Szorong Attila az álló vonaton Székesfehérváron. Mindenki fenyegető, itt is és a világ minden szegletében, az éhes munkanélküli pénzt kér tőle a pesti utcán délelőtt, mert nem vacsorázott szegény, szorongás, ő is szorong, József Attila, meg én is, ő, a választmány tagjai, kik lehetnek ők, gazdagok s döntenek, adatok lapulnak a zsebeikben, az agyukban számok, a választmány tagjai kergették ki a világból József Attilát, a választmány tagjai engem is szomorítanak.

Ezek a szavak, ezek a XX. századi meg XXI. századi kifejezések felelősek a halálért.

Bankjegyforgalom, ha Attila soha nem találkozott volna vámvizsgálattal meg a már említett választmánnyal, én meg a tökefelügyelettel, Attila a leszámítolással, most füttyentene egyet ő, s tényleg felöltözne, s leszállna a vonatról megnézni Székesfehérvárt, tán még egy hölgyet is meghívna egy kávéra, s mosolyogna minden ház mellett, ahol elhaladnak.

Jaj, Attila, jaj, te vonat. Álló vonat, nem megy Szárszóra, de vissza se fordul. Áll a vonat, de Attila bármit tehetne. Még vissza is utazhatna a fővárosba.

Az egész 30-as évek itt Közép-Európában egy nagy papírba csomagolás, semmi ne látsszon, se 31-ben, se 35-ben, csak majd 39-ben, s főleg 45-ben. Ha Attila nem hal bele a profitba, behalt volna a süjtőlégbiztos bunkerbe.

Nem mer leszállni Székesfehérváron a vonatról.

Inkább egyenesen megy Szárszóra, egyenesen megy, latolgatás nélkül.

Ha egy nagy szénapadlás lett volna a világ 37-ben, s vásárfiával a kezében rohagált volna minden második parasztagda, akkor

Attila idő előtti halála nem nyomasztana engem, mert soká élt volna, s nem olvasnék érthetetlen könyveket, ahelyett, hogy a barázdabillegető röptét figyelném hatéves leányommal.

Az öröm elrepül, a bánat öröklődik.

Én se szállnék le a vonatról, ha Szárszóra mennék, Szárszóig sehol.

Vesztegeljen az állomáson egy órát, én ülnék és várnék. Mint Attila várt.

Várnék, s ha elindul Szárszóra, nem futna végig a testemen a hideg, pedig érzékeny idegeim visszafelé üznének, érzékeny idegeim szeretnek élni, imádják ezt a naponként újrainduló kiszámíthatatlanságot, de csak idegeim érzik magukat úgy a létben, mint a fiatal kutyusok a jó langyos pataokban.

Az idegeimen kívül minden más részem a partraszállást várja. A partraszállás itt pedig a halált jelenti.

Szárszó, Szárszó, az előtérbe kerülő Szárszó.

Pedig mennyivel kisebb volt 1937-ben Szárszó Székesfehérvárnál, s mennyivel kisebb ma is. A szárszói iskolaköteles korú gyerekek egy tízemeletes házat nem töltenének meg ma, ha minden szobába két szárszói iskolakötelest kellene helyezni.

Ha nem Szárszón hal meg József Attila, akkor ez a település a helységnévtárba felvetetne, de máshova? Sehova. S mégis Szárszóról írok, nem Székesfehérvárról.

Én jártam Szárszón, természetesen a vasútállomáson, két vágány, úgy emlékszem, kicsi, kicsi település, ahogy mondják a munkások Csepelen az elmaradott településekről, se csapágyfémgyártás, se vasércbányászat.

S én ugyanúgy nem tudok székesfehérvári írásomban szabadulni Balatonszárszótól, mint nem tudtam József Attilával foglalkozó írásomban az imént szabadulni Esterházy Pétertől.

Középpontba állítás – e képességem oly fejletlen, mint az afrikai bennszülött népek alkatrész-nyilvántartása, robotrepülőgépek tekintetében vagy vonatkozásában vagy illetően. Vagy egyszerűen csak robotrepülőgépeknél.

Hej, te bokor mögötti Esterházy Péter, hej, te Balatonföldvár utáni Balatonszárszó! Inkább József Attila, inkább Székesfehérvár!

A föld alatt zajlik egy titkos verseny, ezért nem tudok egy órán át Székesfehérvárra és József Attilára figyelni. Gerelyhajítás a föld alatt, egy stadion, a föld alatti verseny összekuszálja nem a gondolataimat, nem az életemet, hanem az egész föld népének mindennapjait.

A házam alatt landolnak a gerelyek. A ház melletti mászóka néha remeg, mert a föld alatti szurkolók oly hangosak, hogy a hullámok hatnak a mászókára.

Mit tegyek Szárszóval és Esterházy Péterrel?

Nagy-nagy próbára tevés ez a Szárszó, ez az Esterházy Péter, száműztem már Esterházy Pétert, de folyton előbújik, kiszabadul mindenhol.

Lerajzolom a Balatont, s ultramarinkékkel, karikával megjelölöm, hol fekszik Balatonszárszó a parton, egy másik papírra pedig lerajzolom Esterházy Pétert, nagyon élethű, pedig emlékezetből alkottam.

József Attila Székesfehérváron, gerelyhajító-verseny a föld alatt?

Én az egész versenyt legyőzöm, s József Attiláról írok, Székesfehérváron. Nem Szárszóról és Esterházyról.

Áldozatkész barátomat megkérem, üljünk bele Fordjába, s gyorsan száguldjunk el Szárszóra.

Áldozatkész barátom nem keres kifogást, visz Szárszóra engem. Utazom Szárszóra, s a legfontosabb ott lapul a táskámban, rajz a Balatonról, a megjelölt Szárszóval.

Mindenkit leelőzünk a Forddal, ilyen gyorsan még soha sehova nem utaztam.

Napközben vagy éjjel látjuk meg a Balatonszárszó táblát, nem is mondom meg, pontos időt nem közlök, de mindketten nagyon vidámak vagyunk a megérkezéskor.

– Jó kicsi ez a Szárszó – szól hozzám barátom –, de nem tudom, végül mi a célunk.

A település határán megállunk, s belekiáltunk a semmibe valami obszcént, vagy a tóparton szomorkodunk azon, nem vagyunk egy évvel fiatalabbak.

– Tópart, mindenekelőtt – jelentem ki határozottan, s a Ford a házak között biztosan kanyarog, aztán fékez erőteljesen a sofőr, én meg láthatom a Balaton szárszói részét.

De nem sokat gondolkozom (sose, most se), kiugrok a Fordból, fölnyitom a táskám, kiveszem belőle a balatonos rajzomat, melyen bejelöltem Szárszót, s az egész lapot Balatonostul, Szárszóstul beledobom Magyarország legnagyobb tavába.

Eldobott rajzom eltűnik a mélyben.

Nagy lélegzet, most már nem gondolok Szárszóra, ha Székesfehérvárról írok otthon. Megsemmisítettem a folyton előtölülő Szárszót. Beülök a Fordba.

– Hazafelé? – kérdezi barátom.

– Nem – válaszolom –, az energiagazdálkodás törvényei bennünket is köteleznek. A táskámban még rejtezik egy rajz Esterházy Péterről, nem megyünk haza, ezt a rajzot még elszállítjuk Pestre, egyből két ügyet intézünk el.

– Jó – sóhajt nagyot a Ford tulajdonosa.

Szárszó, Siófok, Székesfehérvár, Martonvásár s Budapest. Ennél gyorsabban értünk Pestre, mint ahogy elmondtam.

Nem mentünk ám be a belvárosba a fővárosban, húsz méterre jártunk Pest határától, én kiszálltam a Fordból, összegyűrtem Esterházyról készült rajzomat, s bedobtam a legközelebbi szemetesukába.

– No, most mehetünk haza – szóltam mosolyogva a barátomnak.

Oh, édes otthon, a távollétem alatt anyukám kiporszívózott, de jó volt elmenni a Balatonra meg Pestre.

És most újra itthon vagyok, barátom gyorsan búcsúzott tőlem, felesége iránt nagy vonzalmat érez, magyarázta sietségét. Ma különösen nagy vonzalmat.

Én otthon lezuhanyoztam, s immár tisztán, dolgozószobám íróasztalához telepedtem.

József Attila Székesfehérváron.

Most már se Esterházy Péter mesterkedései, se Balatonszárszó nem térít el, gerelyhajító-verseny is engedélyezett, még alattam is, a súlylökés se állít meg, olyan vagyok, mint egy tank, művészet mindenekfelett.

Úgy látom, József Attila csak egyszer járt Székesfehérváron, 1937-ben, több elmesélésére nincs kedvem. Ha máskor utazott Szárszóra, kikerülték Székesfehérvárt. Döntöttem, Attila mégse látogat Székesfehérvár belvárosába.

1937.

S 2012, órákra pillantok. Rosszul jár, de nem baj, többet nem nézek rá.

Ha nagyon szeretném, ma végigírnám a József Attila Székesfehérváront.

De akkor mi lesz a holnap délutáni elfoglaltságom?

Unalom.

Ha ma alkotás, holnap unalom és idegeskedés és semmittevés.

Ma nem írom végig a József Attila-s alkotásomat.

De még panaszkodom, mielőtt leteszem a mai tollam (holnapra újat vásárolok, gazdag vagyok, megtehetem, minden nap más tollal írok).

Azt ígértem, panaszkodom, halljuk, szembeszállva politikusaink optimizmusával, feltárom rothadó lelkemet.

Hiába nincs Esterházy, hiába nincs Szárszó. Oly butaságokat kell olvasnom, oly érthetlenségeket, nem épülök, csak összekeverednek a gondolataim.

Mert régi írást olvasok, szegény fejem, a lelkesültség átcsap bolondságba.

Butaságot olvasok? Nem butaság az, csak XVIII. századi, eleji, 1706, Károlyi Sándor feljegyzése a miskolci tárgyalásokról. E szerint Károlyi Sándor ott volt a miskolci tárgyaláson (úgy ott volt 1706-ban Károlyi Sándor a miskolci tárgyaláson, mint 1937-ben József Attila a vonaton).

De József Attila számomra érthető mondatokat írt a kis emlékkönyvbe, az ovisoknak szóról szóra megtanulandó, de az 1706-os Károlyi Sándor nékem kissé idegen, tőlem kissé távol áll.

Mert ott van az a mondata édes latin kifejezésekkel, mint devidálódott, extraserialiter, votizatioja, s még párat mondhatok ebből az egyetlen mondatból, pár szót felidézhetek, melyek jelentése nekem már nem egyértelmű.

De az extraserialiter az nem egyértelmű, arról fogalmam nincs.

Mit tegyünk a felerészt latin, felerészt magyar szöveggel?

A kézhezvétel után vagy elolvasás után tekintsünk az égre, s kérdezzünk meg az ott lakók közül valakit, kötelező-e végigszenvedni Károlyi Sándor hatoldalasát.

(A válasz igen lesz, ne reméljük az ellenkezőjét!)

Amint meghalljuk az igen választ, a fényképező-objektívet törjük rípiyára, nehogy valaki megörökítse boldogtalan ábrázatunkat, hogy mily gyötrellemmel olvassuk Károlyi Sándor feljegyzéseit.

Az ember ír, az ember olvas.

Írom a József Attila Székesfehérváront, de közben olvasni is kell, butulás ellen, téboly ellen, meg azért, mert mindig benéz egy csiga hosszú szemeivel a szobámba, s viszi a hírt, mivel foglalkozom, viszi a hírt a világ holnapi urának.

Jó leszek, nem hagyom magam kiállítani, nem úznak, nem visznek el egy távoli, lakatlan szigetre, mert katonább leszek annál a katonánál, akinek még a vezetékneve is Katona, megfelelek az elvárásoknak hiba nélkül.

Félig latin szöveget olvasok eszerint, gyötrelmek, menjetek előre, ne a hátamon legeljete, ne ugrálgatok szöges cipővel a hátamon.

Latinul olvasok, nem értem, de könyv nélküli felmondást nem írtak elő, olvasom, s egy szép napon, egy mámoros percben egy másik könyvet vehetek a kezembe, csupa hozzám szóló szóval.

Csak gyorsan fussuk át a félig latint!

S minderre, félig latin élményeimre, miért tértem ki?

Ezért: sokan nem nézve oda, ahova kell, olvasnak írásműveket. Pedig ha olvasunk, kétpercenként rá kell nézni a tévére, nem hagyjuk-e bekapcsolva, nem fogyasztja-e az áramot, nem dönt-e a nyomorba.

Aki lebecsül engemet a József Attila Székesfehérváronnal együtt, az tudja meg, félig latinul olvasok mostanság, e könyvet nyomta kezembe a könyvtár könyvtárosa, bonyolult szellemi körforgás, olvasok x-et, nem írhatok z-t, olvasok x-et, x-et írok is.

Ne rám haragudjanak, ha nem ízlik a József Attila Székesfehérváron, felnyitom mindenki szemét, amiatt nem sikerül a mai mese, mert durva pokróc volt a könyvtáros, rossz könyvet osztott nekem.

Örüljenek, hogy nem szó szerinti idézetekkel, tele latinnal sokkoltam Önöket!

Lassan búcsúznak József Attilától, de nem búcsúznak Székesfehérvártól, utóbbtól amiatt nem, mert nem vagyunk milliomosok, hogy repülőre szálljunk, s elutazzunk a mindig érzéki Dél-Amerikába vagy azon belül is a mindig futballozó Argentínába.

De mielőtt elbúcsúznak József Attilától, újra visszatérünk hozzá, mert ő vár ránk a vonatban magára hagyottan, oly magára hagyott, mint egy pártonkívüli az 1950-es évek Magyarországon. 1950-es évek, ju, de rossz volt akkor!

Visszatérünk József Attilához, a pályaudvarra.

– Jó napot, Attila! – szólítom meg.

Attila felnyitja szemeit.

Rám néz.

– Jó napot!

– Ugye, megismer engem? Ugye, tudja, ki vagyok? – hadarom mosolyogva. – Visszatértem Önhöz, most nemcsak szellemben, valómban is, mert Önről írok most, s ha Ön nem szerepel a művemben, akkor visszadobja majd a szerkesztő. Ha Önt odairtam a címbe, a többiből, az utána következőkből se hagyhatom ki.

Attila gondolkodva néz rám. Mint egy örültre.

– Nem, nem ismerem Önt – mondja nekem József Attila a vonaton.

– Nem haragszom – válaszolok. – Én akkor is itt állok Ön mellett, mert Önről kell írnom, s ha nem látom Önt, nem tudom leírni azt, milyen.

József Attila bólint. Szavaim meggyőzték.

– Csak addig leszek itt, míg az állomáson tartózkodik a vonat. Ha jelez a mozdony, én gyorsan leugrok, csak addig szeretném Önt vizsgálgatni, míg Székesfehérváron van. A következő állomásra már nem kívánok elmenni, pénzem sincs, meg nem is tartom fontosnak, milyen József Attila Lepsényben.

Azalatt, míg itt állok Önt vizsgálva, minden elvarratlan szál eltűnik alkotásomból, gyönyörű s hibátlan lesz a mű.

József Attila a fülét vakarta, míg beszéltem, ezután, a csendben, amikor már nem beszéltem, az orrát dörzsölte.

– Tegeződünk? – kérdeztem.

– Nem.

Ez az, amikor öt perc nem telik el, hanem csak négy és fél, eltelik négy és fél, s utána újraszámolják az elejétől az öt percet.

A vonat nem indul.

Láttam, József Attila nem akar velem beszélgetni, azt szeretné, ha a fantáziámmal írnám az utolsó pár sort, nem akart segíteni, hogy a valóságot ábrázoljam, az élő József Attilát.

– Ezelőtt tizenöt évvel a József Attila Tudományegyetemre jártam.

– Itt Magyarországon? – kérdezte semmi érdeklődéssel.

– Igen – mondtam.

– Azt nem hiszem, Magyarországon nincs ilyen nevű egyetem.

(– Jaj, elmebetegnek gondol legkedvesebb költőm engem – mondtam magamban.)

– De én beszélgetni szeretnék – próbálkoztam.
– Hagyj fel ezzel! – s mosolygott, nem ellenséges, nem barátságatlan.
– De, beszéljünk a napi hírekről, tessék, itt egy újság, főcím: A munka nélküli jövedelem rombolja a társadalom morálját, nyilatkozta a miniszterelnök.
– Beszéljünk másról, nem szeretem a miniszterelnököket.
– Jó, én bármiről szívesen beszélek a nemzet legnagyobb költőjével.
– Tényleg a József Attila Tudományegyetemre járt? – kérdezte anélkül, hogy elmosolyodott volna.
– Igen. Szegedre.
De most már felnevetett. Egy szavamat nem hitte. Azt gondolta, kiszabadultam az elmeosztályról, pedig csak hallomásból ismerem a kórháznak ezt a részlegét, tudom, ott a legszomorúbbak az ébredések.
Rándult egyet a vonat.
– Indulnak, úgy látom – jegyeztem meg.
– Indulunk Szárszóra.
– Indulnak Székesfehérvárról. József Attila elhagyja Székesfehérvárt.
Kezet nyújtottam neki, ő nem fogadta el, odaszaladtam a kocsi ajtajához, s gyorsan leugrottam.
Csalódottan baktattam az állomástól hazáig.
Az írókat folyton bántja a hiány érzete, mert minden gondolatot, ötletet képtelenség papírra vetni.
Miért nem írhattam egy vidám nyári napról?
József Attila 1929-ben Székesfehérváron tölt pár órát, egy délutánt, harminc fok, fogadják őt a város vezetői, az értelmiség, a város nevezetes épületei, s a nap utolsó momentumaként József Attila átad mindenkinek egy példányt legújabb verseskötetéből. (A nélkül a könyvtadás nélkül nem vált volna megörökítendővé József Attila székesfehérvári nyári délutánja.)
Öt percet állt József Attila vonata Székesfehérváron.
Ne keseredjen senki, ha hetven évig élek, egyszer eszembe jut, írhatok Attila fehérvári, belvárosi látogatásáról is, s akkor már oly gyors lesz a kezem, egy nap alatt húsz oldal.
Várjunk a kedvező alkalomra!
Öt perc a vonaton, öt perc Székesfehérváron. Székesfehérvár nem megtartó, de elűző, nem befogadó, hanem ellökő.
De majd hetvenévesen másképp látom, szemben, a köré a ház köré a hetvenedik születésnapomon a szeretet szalagját terítem majd le. Székesfehérvár akkorra mindent visszaszerez, a vendégszerető, a humánus jelzőt is.
Hetvenéves leszek, mikor jön el? Most még a negyvenötödikbe se léptem. Mily fiatalság!
József Attila már távol jár. Lepsényben áll a vonat vele. Miért ugrottam le a kocsiról? Miért nem beszélgettem ezzel a zsenivel Lepsényig, Lepsényben rengeteg barátom él, az egyiknél aludhattam volna.
S Lepsényig József Attilától érdeklődhettem volna az iránt, a régi aranybányászok az uradalmakon loptak-e aranyat, miközben csákányoztak.
Attila a lelki betegek humorával válaszolt volna valamit, felderített volna, hisz mennyire játékosak a játékos versei!
Hogyan ellenőrizték a bányatulajdonosok a bányászokat? Egyenként megrázták a munkásokat a munkaadók, benéztek a szájukba, az orrukba, aztán így szóltak a vizsgálatot követően:
– Ti már mehetek vissza az otthonotokba.
Egy bányász vizsgálata tíz perc, tízé száz perc.
Nem tudom, Attila, támadj fel, jöjj le közéink, oldd meg a rejtélyt!
Nem a születés meg a lét egésze érdekel engem most, hanem apróbbak, az aranybányák aranyai.
Attila, kár, hogy meghaltál már. Kár, hogy csak öt percet tartózkodtál Székesfehérváron, kár, hogy én rab vagyok, Székesfehérvár rabja, féltem Lepsényig is elmenni.
Kész, mindent megírtam, most már kifújom magam, még az aranybányászok is bekerültek, jöhet most már akár Pilinszky János is, akivel akkor ültünk le egy kocsmába meginni borainkat, amikor én még nem csókoltam meg egyetlen nőt se.
Panaszkodtam is Jancsi bátyámnak, jaj, meddig gúnyolnak még a lányok engem, velem a bolondját meddig járatják. Mint Attila, úgy szerettem volna átölelni egy gyönyörűséges karcsúságot, egy mosolygós szemű leányt.
Pilinszky János bácsi nem a barátot látta bennem, vetélytársat.
– Afelé nézz – bökött jobbra Pilinszky János bácsi –, afelől jön majd nemsokára egy barna hajú, szoknyás tizenkilenc éves nő, a tiéd lesz.
Jaj, József Attila, jaj, Pilinszky János bácsi!
Nem jött senki.
Ha a szerint a mondat szerint élek, amit Pilinszky János bácsi mondott nekem, s hiszek neki, hogy jön a szoknyás nő, s tágabban, ha bárkire is hallgattam volna nyomorúságos életem során, a börtönőrök zsákmánya lettem volna, mert öltem volna, s egyéb gonoszságokkal ferteztem volna szívemet.

Jaj, József Attila, harminckét év, ne tovább, tovább ne éljen senki.
lgyekezz Szárszóra, mégse tekints végig a napfényes Székesfehérváron!

Kategória: vers, próza
Denumire autor: Zságot András

Látó Szépirodalmi Folyóirat